

Hexagon bij geschiedenis

Vak
Geschiedenis
Leerjaar / sector
Leerjaar 2 / vmbo, havo, vwo
Context
In dit lesvoorbeeld gebruikt de leraar de werkvorm Hexagon om na behandeling van het onderwerp <i>De opstand van de Nederlanden tegen Spanje</i> na te gaan of de leerlingen verbanden kunnen leggen tussen ontwikkelingen, gebeurtenissen, concepten, begrippen, plaatsnamen en personen die van belang zijn bij het onderwerp. De werkvorm kan gebruikt worden bij elk willekeurig onderwerp dat uitgebreid aan bod komt. Een complexere werkvorm met hetzelfde doel is de sudoku (uitgewerkt bij differentiatie en variatie).
Leerdoelen
<p>Leerdoelen voor de lange termijn Ik kan verbanden te leggen tussen begrippen/concepten, ontwikkelingen, gebeurtenissen, plaatsen en personen die van belang zijn bij een onderwerp.</p> <p>Leerdoelen voor de korte termijn Ik kan verbanden te leggen tussen begrippen/concepten, ontwikkelingen, gebeurtenissen, plaatsen en personen die van belang zijn bij de opstand van de Nederlanden tegen Spanje.</p>
Aantal lessen
Een les
Fase(n) van de FE-cyclus
<div style="display: flex; align-items: flex-start;"> <div style="flex: 1;"> <pre> graph TD F1((Fase 1: Verwachtingen verhelderen)) --> F2((Fase 2: Leerlingreacties ontlokken en verzamelen)) F2 --> F3((Fase 3: Reacties analyseren en interpreteren)) F3 --> F4((Fase 4: Communiceren met leerlingen over resultaten)) F4 --> F5((Fase 5: Vervolgacties ondernemen: onderwijs & leren aanpassen)) F5 --> F1 </pre> </div> <div style="flex: 2; padding-left: 20px;"> <p>Deze les heeft betrekking op een formatieve verwerking van het onderwerp 'De opstand van de Nederlanden tegen Spanje'.</p> <p>Tijdens deze les komen de fasen 2, 3 en 4 van de FE-cyclus aan bod.</p> </div> </div>

Uitvoering lesactiviteit

Materialen/ hulpmiddelen

- Werkblad met hexagonen:
<http://histoforum.net/2020/hexagon-werkvorm%20blad.docx>
<http://histoforum.net/2020/hexagon-werkvorm%20blad.pdf>

Voorbereiding

- Vul op een of meer werkbladen per hexagon een jaartal, plaatsnaam, naam van een gebeurtenis of persoon in uit de lijst in de bijlage.
- Kopieer dit werkblad of deze werkbladen zo vaak dat ieder groepje een volledige set met hexagons krijgt.
- Knip de hexagons los en vul voldoende enveloppen met een volledige set.

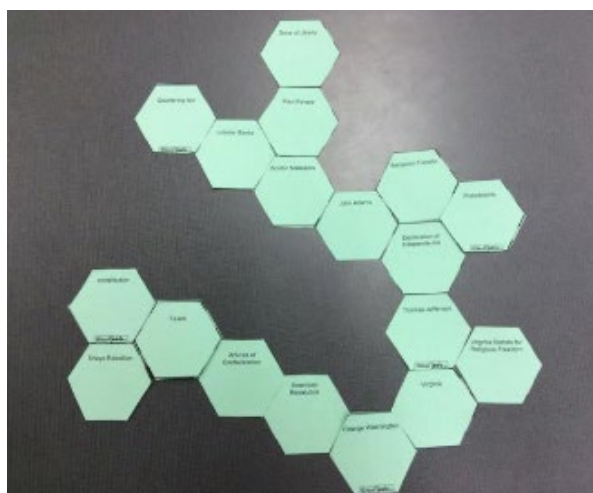
Lesopzet globaal

- Leerlingen leggen, in groepjes van twee of drie, verbanden tussen jaartallen, gebeurtenissen en personen door zoveel mogelijk hexagons op een logische manier aan elkaar te koppelen (zie afbeelding).
- Elk groepje maakt vervolgens een foto van het resultaat en uploadt deze naar het voorgeschreven platform.
- De leraar bespreekt met de leerlingen de verbanden aan de hand van de foto's.

Lesopzet uitgewerkt

Bij onderwerpen die uitgebreid in de les worden behandeld, is de hexagon een formatieve werkvorm die zichtbaar maakt in hoeverre leerlingen in staat zijn verbanden te leggen tussen jaartallen, gebeurtenissen, ontwikkelingen, personen etc. Deze werkvorm kan worden ingezet om leerlingen de lesstof zelfstandig (individueel of in kleine groepjes) te laten verwerken, maar het ligt meer voor de hand om de werkvorm formatief in te zetten nadat de lesstof is behandeld. Leerling en leraar zien dan in welke mate de stof wordt beheerst.

Een hexagon bestaat uit een verzameling zeshoeken die op verschillende manieren op een logische wijze aan elkaar gekoppeld moeten worden (zie afbeelding).

De leraar zorgt er ter voorbereiding voor dat op iedere hexagon een jaartal, plaats, gebeurtenis of persoon staat behorend bij het onderwerp (zie bijlage voor een overzicht). Vervolgens knipt hij deze hexagonen los en doet een volledige set met hexagonen in zoveel enveloppen als er groepjes zijn of laat leerlingen dit doen.

Ter introductie van de les licht de leraar het lesdoel toe en legt hij de werkvorm uit en het doel ervan. Zo nodig projecteert de leraar een voorbeeldafbeelding op het (white)bord. Elk groepje van twee of drie leerlingen krijgt een set met hexagons waarop jaartallen, gebeurtenissen, begrippen, plaatsnamen en personen staan die van belang zijn bij het onderwerp 'De opstand van de Nederlanden tegen Spanje'.

De leerlingen gaan met elkaar in gesprek over verbanden en leggen (letterlijk) zoveel mogelijk logische verbanden tussen deze jaartallen, gebeurtenissen, begrippen, plaatsnamen en personen. De leraar stimuleert leerlingen om de verbanden aan elkaar uit te leggen en toe te lichten.

De leerlingen laten zodoende zien dat zij logische verbanden kunnen leggen door zoveel mogelijk losgeknipte hexagons op een logische manier aan elkaar te koppelen.

Door dit in kleine groepjes te laten doen bevordert de discussie en daarmee de verwerking van de leerstof.

De leraar loopt door de klas en gaat met de leerlingen in gesprek over de keuzes die ze hebben gemaakt. Als een groepje moeite heeft met de verbanden stelt de leraar hen vragen die vooral betrekking hebben op het proces. Wat vind je moeilijk is en waarom? Wat heb je nodig om de opdracht wel te kunnen maken? Zijn er nog andere combinatie/koppelingen mogelijk? Zo nodig geeft de leraar tips om de leerlingen op weg te helpen en wijst hij op specifieke paragrafen in het werkboek.

De leerlingen maken een foto van hun 'oplossing' en plaatsen die in een online tool naar keuze van de leraar. De leraar bespreekt de opdracht vervolgens klassikaal na aan de hand van enkele foto's. Hij laat daarbij leerlingen reageren op elkaars werk, gaat in op mogelijke verschillen en ervaren moeilijkheden, en verbetert indien nodig bepaalde gelegde verbanden.

Deze werkvorm kan eventueel gevolg worden door een diagnostische toets (gemaakt met bijvoorbeeld een digitale tool) met meerkeuzevragen en/of matchingvragen.

Differentiatie en variatie (optioneel)

- De leraar kan het formatieve effect nog versterken door de leerlingen, individueel of in groepjes, eerst zelf de hexagons te laten vullen met ontwikkelingen, gebeurtenissen, plaatsen, concepten, begrippen, plaatsnamen en personen die betrekking hebben op het onderwerp. Vervolgens doen de leerlingen de losgeknipte hexagons in een envelop en overhandigen die aan een andere leerling of ander groepje die ze op een logische manier aan elkaar moeten koppelen.
- In plaats van een hexagon te gebruiken, kan de leraar ook een sudoku inzetten, waarbij leerlingen ook relaties moeten leggen tussen begrippen, jaartallen, personen en gebeurtenissen (zie bijlage 2).
 - De sudoku kan en complexiteit worden aangepast door leerlingen zelf de in hun ogen twaalf belangrijkste ontwikkelingen, gebeurtenissen, plaatsen, concepten, begrippen, plaatsnamen en personen te kiezen (moeilijker). De opdracht kan ook eenvoudiger worden gemaakt, door bijvoorbeeld een of meer begrippen weg te geven of door het aantal begrippen te beperken tot precies negen, waardoor de leerling zelf geen keuze meer hoeft te maken.
 - Vervolgens moeten zij nagaan of negen hiervan in een sudoku geplaatst kunnen worden op zo'n manier dat onderlinge relaties passen.
 - Een ander groepje krijgt vervolgens de opdracht de begrippen enz. van een ander groepje in een sudoku te plaatsen en een toelichting te schrijven.

Terugblik en tips van de ontwikkelaar (na uitvoering les)

Reflectie op de aanpak

- Het is zinvol om leerlingen erop te wijzen dat er verschillende 'oplossingen' mogelijk zijn afhankelijk van de argumentatie.
- De werkvorm maakt verbanden snel inzichtelijk voor de leraar, waardoor hij snel inzicht verkrijgt in de kennis en misconcepties bij leerlingen.

Tips voor gebruikers

- Maak het nut/de relevantie van elke leeractiviteit duidelijk in het licht van leren en eigenaarschap.
- Door deze werkvorm geregeld te herhalen bij andere onderwerpen kunnen leerling en leraar zien in hoeverre er vorderingen worden gemaakt in het leggen van historische verbanden.

Auteur(s)

Naam auteur

Deze lesuitwerking is gemaakt door Albert van der Kaap, voormalig leraar geschiedenis en leerplanontwikkelaar bij SLO. Op <http://histoforum.net/> publiceert hij over de inhoud en didactiek van het vak geschiedenis en staatsinrichting en verkent hij de mogelijkheden van ICT voor het vak.

Bijlage 1

Welke jaartallen, gebeurtenissen en personen je gebruikt is uiteraard afhankelijk van wat in de klas is behandeld.

1566	Ketters
1568	Landvoogd
1574	Margaretha van Parma
1579	Maurits
1583	Moord
1588	Ontzet van Leiden
1648	Pacificatie van Gent
1676	Plakkaat van Verlatinghe
1609-1621	Raad van Beroerten
Akte van Afzwering	Reformatie
Alva	Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden
Apologie	Slag bij Heiligerlee
Arminius	Smeekschrift
Balthasar Gerards	Spaanse Furie
Beeldenstorm	Spanje
Beleg van Alkmaar	Stadhouder
Beleg van Haarlem	Steenvoorde
Den Briel Watergeuzen	Troonsafstand
Filips II	Twaalfjarige Bestand
Gomarus	Unie van Atrecht
Graaf van Egmond	Unie van Utrecht
Graaf van Hoorne	Van Oldenbarnevelt
Hagepreek	Verbond der Edelen
Hongersnood	Vrede van Münster
Karel V	Willen van Oranje

Bijlage 2

Sudoku

Inleiding

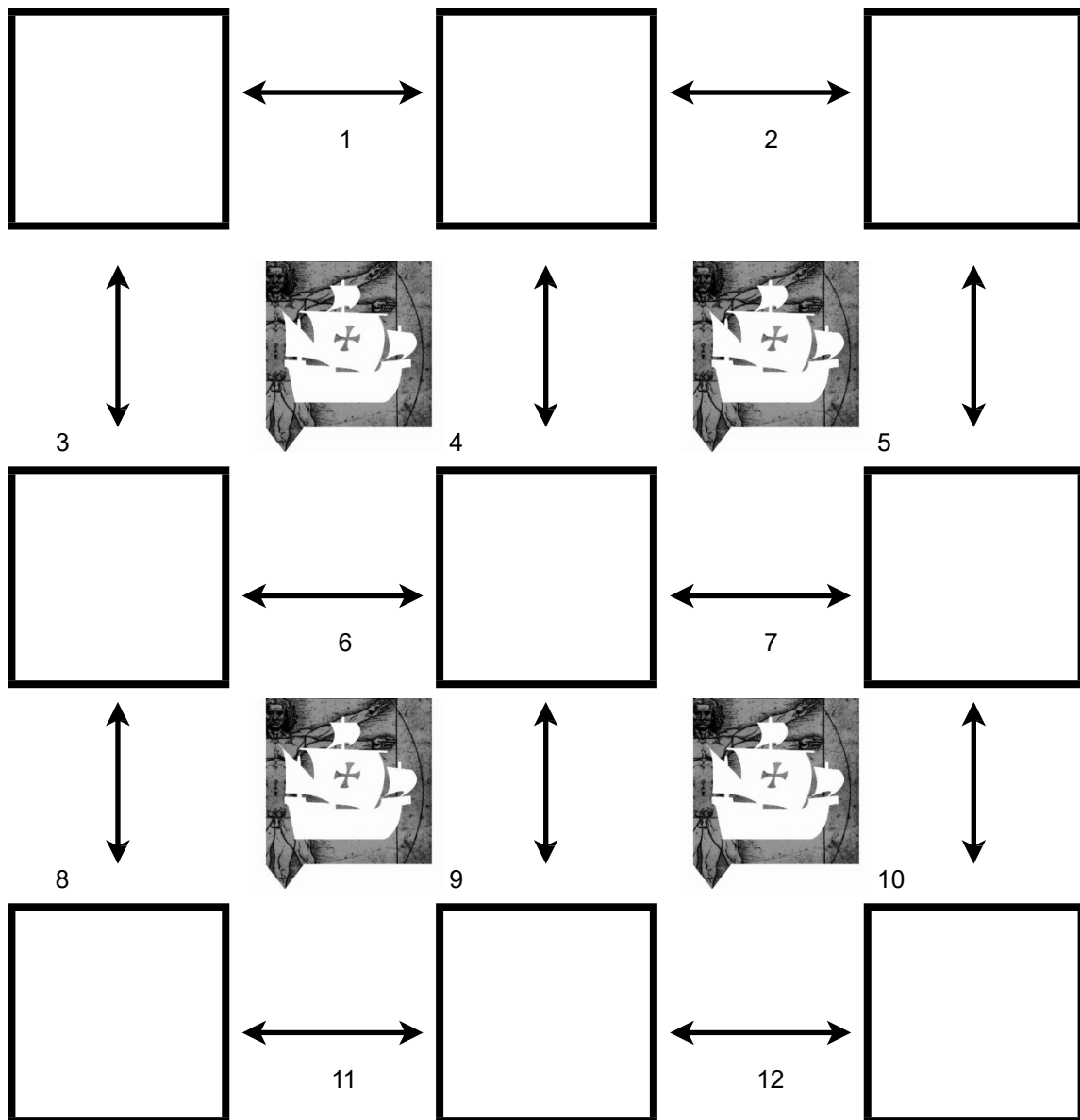
In deze (complexe) opdracht leggen leerlingen een relatie tussen begrippen, gebeurtenissen en personen. In deze opdracht passen leerlingen hun kennis van het onderwerp toe en het ligt daarom voor de hand leerlingen deze opdracht pas voor te leggen als het onderwerp is behandeld. Toch kan het ook een uitdagende opdracht zijn ter verkenning van het onderwerp.

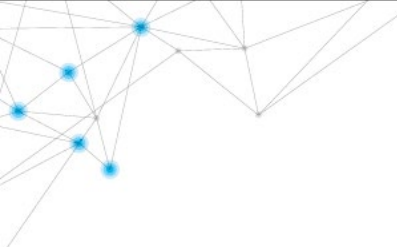
De opdracht

Deze opdracht is een variant op de bekende sudoku. Hieronder staan twaalf begrippen. Negen daarvan (jij bepaalt welke) geef je een plaats in de sudoku. Doe dat op zo'n manier dat elk begrip een relatie heeft met twee, drie of, voor het begrip dat in het midden wordt geplaatst, zelfs vier andere begrippen.

Beschrijf vervolgens in het schema wat de relatie tussen de begrippen is.

hagenpreek	protestant	Willem van Oranje	Den Briel
Filips II	Opstand	Balthasar Gerards	Alva
stadhouder	beeldenstorm	watergeuzen	Margaretha van Parma

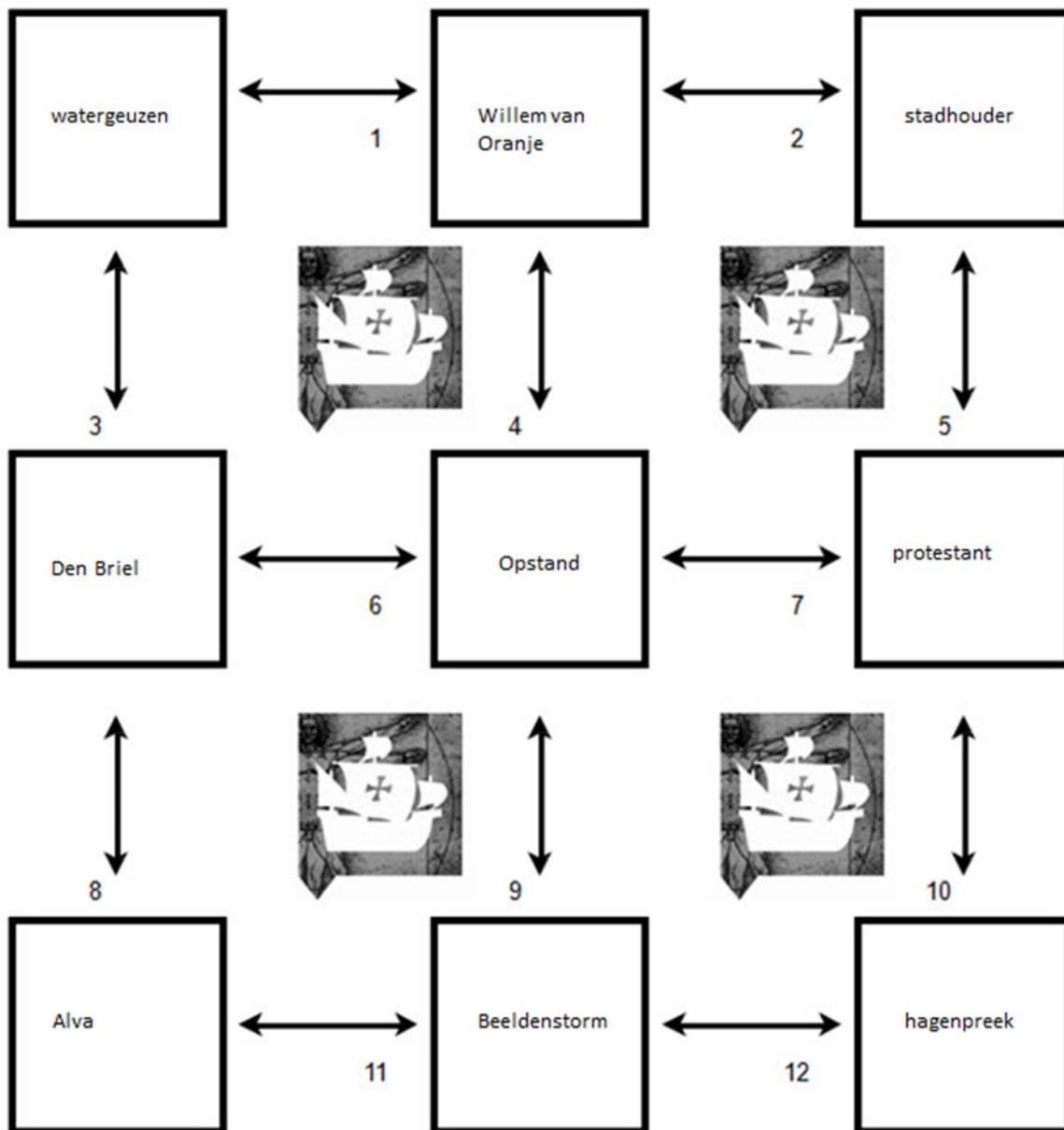

Invulschema

Pijl	van	naar	uitleg
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			

Antwoordmodel

Een mogelijke oplossing

Pijl	van	naar	uitleg
1	Watergeuzen	Willem van Oranje	De actie van de watergeuzen in den Briel was een steun in de rug voor Willem van Oranje.
2	Willem van Oranje	stadhouder	Willem van Oranje was stadhouder
3	Watergeuzen	Den Briel	De watergeuzen veroverden op 1 april 1572 Den Briel
4	Willem van Oranje	Opstand	Willem van Oranje was de leider van de opstand tegen Spanje
5	stadhouder	protestant	De stadhouder Willem van Oranje was aanvankelijk luthers, daarna katholiek en tenslotte, als leider van de opstand protestant
6	Den Briel	Opstand	De verovering van Den Briel was onderdeel van de opstand tegen Spanje
7	Opstand	protestant	De opstand tegen Spanje leidde tot een Republiek waarin de protestanten domineerden.
8	Den Briel	Alva	De actie van de watergeuzen in Den Briel was gericht tegen Alva
9	Opstand	Beeldenstorm	De Beeldenstorm was de opmaat tot de opstand tegen Spanje
10	protestant	hagenpreek	Protestanten hielden hagenpreken
11	Alva	Beeldenstorm	Filips II stuurde Alva naar de Nederlanden om de schuldigen aan de Beeldenstorm te straffen
12	Beeldenstorm	hagenpreek	Tijdens hagenpreken werd opgeroepen tot een beeldenstorm

Deze lesuitwerking is afkomstig van Actief Historisch Denken en is enigszins bewerkt door Albert van der Kaap, voormalig leraar geschiedenis en leerplanontwikkelaar bij SLO. Op <http://histoforum.net/> publiceert hij over de inhoud en didactiek van het vak geschiedenis en staatsinrichting en verkent hij de mogelijkheden van ICT voor het vak.